

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์สาขาสตรีศึกษานี้เป็นการศึกษาเรื่องบทบาทของผู้หญิงในบ้านนาฬิกาบ้านคู ตำบลเขาพระ อำเภอรัตนภูมิ ในพื้นที่แถบจังหวัดสงขลาของประเทศไทย โดยใช้แนวทางการศึกษาแบบงานเขียนทางชาติพันธุ์ที่เขียนถึงผู้หญิงเป็นหลัก ที่ให้ความสำคัญกับการบันทึกเรื่องราวซึ่งเป็นประวัติชีวิตของผู้หญิงคนทรงในพิธีโนราโรงครูผ่านการบอกเล่าของผู้หญิงเองและบุคคลใกล้ชิด เป็นการย้อนกลับไปในวันเวลาที่มีการเข้าทรงของแม่เฒ่าในโรงพิธีในฐานะเป็นคนทรงของสายตระกูล

พิธีกรรม “โนราโรงครู” ในสังคมชนบทภาคใต้ของประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชาวบ้านในอดีตที่สะท้อนถึงความสำคัญของความเป็นเครือญาติ และเปิดโอกาสให้ผู้หญิงที่มีครอบครัวแล้วได้มีบทบาทในฐานะผู้ประกอบพิธีกรรมด้านจิตวิญญาณ กล่าวคือ เป็นคนทรงในพิธีโนราโรงครู ทำหน้าที่เป็นเสมือนผู้เชื่อมต่อเรื่องราวในอดีตกับปัจจุบัน เป็นการสร้างประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเครือญาติและชุมชนในรูปแบบหนึ่ง เรื่องราวของผู้หญิงคนทรงที่ได้รับการถ่ายทอดไว้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ แสดงให้เห็นว่าสังคมชนบทในอดีตผู้หญิงมีบทบาทที่หลากหลาย นอกเหนือจากบทบาทความเป็นแม่ เมีย และแรงงานหลักในไร่นา และยังเผยให้เห็นเรื่องราว ตัวตน และบทบาทสำคัญของผู้หญิงชาวบ้านทั้งในพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะ ที่นำไปสู่การสร้างอำนาจบนฐานของความเชื่อและพิธีกรรมในแบบผู้หญิง

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดเริ่มต้นจากข้อสังเกตของผู้วิจัย ที่เห็นว่างานเขียนที่บันทึกเรื่องราวชีวิตของผู้หญิงชนบทภาคใต้ของสังคมไทยมีอยู่ไม่มากนัก โดยเฉพาะเรื่องราวผู้หญิงชาวบ้านในฐานะผู้นำในทางความเชื่อและพิธีกรรมในชุมชน ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะในสภาพความเป็นจริง ผู้หญิงมักถูกกีดกันออกไปจากพื้นที่ของศาสนาแบบทางการซึ่งตั้งอยู่บนฐานของอุดมการณ์เรื่องเพศแบบชายเป็นใหญ่ อย่างไรก็ตาม เรื่องราวในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้แสดงให้เห็นว่าในสภาพการณ์ดังกล่าว ผู้หญิงไม่ได้ตกอยู่ในฐานะที่เป็นรองแต่เพียงอย่างเดียว แต่ผู้หญิงได้สร้างอำนาจต้านทานให้กับตัวเองภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ ผ่านการก่อรูปสร้างตัวตนของผู้หญิงในฐานะคนทรงของสายตระกูลในพิธีโนราโรงครู ซึ่งเป็นตัวตนที่ทำให้ผู้หญิงมีอภิสิทธิ์และอำนาจที่แตกต่างจากวิถีชีวิตประจำวันที่ตั้งเครือข่าย และแม้ว่าอภิสิทธิ์และอำนาจดังกล่าวจะเป็นเพียงสภาวะชั่วคราว แต่สภาวะดังกล่าวก็ได้เผยให้เห็นการมีอยู่ของตัวตนของผู้หญิงคนทรงในฐานะของผู้กระทำการทางสังคม และมีบทบาทเป็นศูนย์กลางสำคัญในสังคมชนบทที่ยังผูกพันอยู่กับพิธีกรรมการนับถือผี